

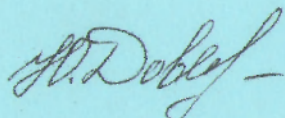
У 54(0)90

А 58

Бібліографія

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І
СПОРТУ УКРАЇНИ**

ДОВГЕНЬКО ЮЛІЯ ІВАНІВНА



УДК 796.032 – 056.26

**ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВЕ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-
ТЕХНІЧНОЮ БАЗОЮ ОЛІМПІЙСЬКОГО ТА ПАРАЛІМПІЙСЬКОГО
СПОРТУ В УКРАЇНІ**

24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2006

– 1997), У.Річа (2000), М.В.Дутчака (1999, 2000). Проблеми програмно-цільового управління, хоча й розглядаються багатьма авторами (М.В. Жмарев, 1979 – 1989; І.І.Переверзин, 1997; М.І. Золотов, 2001; С.А. Носков, 2001; А.В. Царик, 2003; Л.В.Аристова, 2003), проте досить епізодично й не системно. Як правило, дослідники обмежуються аналізом одного етапу програмно-цільового управління – цілепокладання, залишаючи поза увагою інші важливі його сторони. Зокрема, не досягнуто узгодженої позиції щодо визначення складу МТБ та оцінки її стану, не з'ясовано вплив ринкових чинників на процес управління МТБ, не визначено місце програм розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в комплексних програмах розвитку сфери.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з «Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури та спорту на 2001 – 2005рр.» Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України; тема 2.3.1. "Теоретико-методологічні та прикладні аспекти застосування ринкових технологій фізкультурно-спортивними організаціями України" (співвиконавець). Номер державної реєстрації 0101U006319. Дослідження виконано за особистої участі автора в обґрунтуванні шляхів вдосконалення державного управління матеріально-технічною базою галузі в умовах ринку.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти програмно-цільового управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити наукові знання та досвід застосування програмно-цільового управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту.
2. Виявити особливості МТБ олімпійського та паралімпійського спорту як об'єкта програмно-цільового управління.
3. Обґрунтувати шляхи вдосконалення державного управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту на основі застосування засобів програмно-цільового управління.
4. Обґрунтувати технологію застосування програмно-цільового управління та цільовий компонент програми розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в Україні.

Об'єкт дослідження – державне управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту.

Предмет дослідження – програмно-цільове управління як компонент механізму державного управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в Україні.

Методи дослідження: аналіз спеціальної наукової літератури, законодавчих та нормативних документів, системний аналіз, метод порівняння та зіставлення, соціологічне опитування, метод експертних оцінок, методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів:

- уперше обґрунтовано концепцію програмно-цільового управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту, як систему поглядів на розуміння й

визначення сутності, принципів, методів, технології управління, цілей, завдань і показників оцінки їх досягнення. Її застосування дозволить вдосконалити державне управління МТБ шляхом: а) просторової та часової інтеграції діяльності та ресурсів усіх суб'єктів управління олімпійською та паролімпійською підготовкою, узгодження їхніх економічних інтересів; б) диференціації управлінського впливу на об'єкт управління на основі визначення пріоритетів його розвитку;

- уперше обґрунтовано критерії визначення пріоритетності баз олімпійської та паролімпійської підготовки як основи диференціації управлінського впливу, що базується на отриманні максимального соціального ефекту від наданої підтримки у використанні бази в певному олімпійському циклі;

- уперше обґрунтовано вимоги до баз олімпійської та паролімпійської підготовки як організаційної форми функціонування МТБ;

- доповнено запропоновані раніше підходи до оцінки МТБ, а саме, обґрунтовано комплекс показників стану МТБ олімпійського та паролімпійського спорту, який сформований з урахуванням головних векторів розвитку МТБ та дозволяє реалізувати зворотній зв'язок у процесі управління шляхом застосування кількісних та якісних параметрів оцінки стану МТБ;

- уточнено поняття та обґрунтовані характеристики МТБ олімпійського та паролімпійського спорту як об'єкта управління;

- уточнено технологію застосування програмно-цільового управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту з визначенням послідовних етапів діяльності, їх змісту та суб'єктів, залучених до цього процесу.

Практична значущість отриманих результатів полягає у розробці «Типового положення про базу олімпійської та паролімпійської підготовки», яке дозволяє вдосконалити нормативно-правове забезпечення розвитку МТБ в Україні. Розроблене положення стало основою Постанови Кабінету Міністрів України № 30 від 18 січня 2006 р. «Про затвердження Порядку надання закладу фізичної культури і спорту статусу бази олімпійської та паролімпійської підготовки і переліку закладів, яким надано такий статус». На основі акту експертизи бази, який є додатком до розробленого положення, здійснено оцінку фактичного стану баз, що дозволяє налагодити інформаційний потік та створити базу даних стану МТБ олімпійського та паролімпійського спорту. Розроблено цільовий компонент програми розвитку МТБ олімпійського та паролімпійського спорту. В дослідженні сформульовано практичні рекомендації із застосування програмно-цільового управління МТБ, адресовані Міністерству України у справах сім'ї, молоді та спорту, а також рекомендації національним федераціям з видів спорту, Укрцентру «Інваспорт», вищим закладам освіти. Впровадження результатів дослідження у діяльність центрального органу виконавчої влади галузі та навчальний процес засвідчено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача в розробку досліджуваної наукової проблеми полягає в постановці мети, завдань, визначенні методологічних підходів, організації та проведенні дослідження, обробці й інтерпретації їх результатів, формулюванні висновків та практичних рекомендацій.

У спільних публікаціях авторові належить: формування завдань дослідження, отримання даних, їх аналіз, висновки.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були викладені здобувачем у вигляді наукових доповідей на Відкритій науковій конференції аспірантів Національного університету фізичного виховання і спорту України, присвяченій 50-річчю підготовки наукових кадрів на базі аспірантури університету (Київ, 2004), VIII Міжнародній конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2004), Республіканському семінарі-наradі України з розвитку та експлуатації спортивної бази (Севастополь, 2004), 45-й Міжнародній сесії для молодих учених Міжнародної Олімпійської Академії (Олімпія, 2005), IX міжнародному науковому конгресі «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Київ, 2005), а також на науково-методичних конференціях Національного університету фізичного виховання і спорту України (2002 – 2005 рр.) та Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту (2002 – 2004 рр.).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у восьми опублікованих роботах, у тому числі шести статтях науково-теоретичних журналів та збірників праць, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційну роботу викладено на 190 сторінках основного тексту; вона складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та практичних рекомендацій. Список використаних джерел становить 258 джерел, з яких 34 – іноземні. Дисертація ілюстрована 7 таблицями та 42 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; розкрито новизну та практичну значущість роботи, особистий внесок здобувача; описано галузь апробації результатів дослідження; вказано кількість публікацій; наведено структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «Програмно-цільове управління як засіб ефективного функціонування МТБ олімпійського та паролімпійського спорту» проаналізовано та узагальнено теоретичні положення, які розкривають сутність та принципи програмно-цільового управління в умовах ринкових відносин, характеризують практичний досвід зарубіжних країн у формуванні концепції державного управління МТБ, особливості застосування в її межах програмно-цільового управління.

Проведений аналіз свідчить, що існує об'єктивна необхідність у розв'язанні питань застосування програмно-цільового управління в практиці формування механізму державного управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту, підтверджена теоретичними положеннями та закріплена нормативно-правовими актами України.

У *другому розділі* – «Методи та організація досліджень» описано та обґрунтовано взаємодоповнюючі методи дослідження, що відповідають об'єкту, предмету, меті, завданням та вибраним напрямом дослідження; наведено інформацію про організацію дослідження.

У процесі дослідження використовувалися аналіз документів, метод системного

аналізу, метод порівняння та зіставлення, соціологічне опитування, метод експертних оцінок, методи математичної статистики.

Дослідження проводилося в три етапи протягом 2002 – 2005 років.

На першому етапі (2002 – 2003 рр.) здійснювався інформаційний пошук, змістовний аналіз літературних джерел – монографічної та періодичної літератури; законодавчих та нормативно-правових актів. Це дозволило встановити необхідність проведення дослідження, визначити ступінь наукової розробленості та теоретичні підходи до проблеми державного управління МТБ олімпійського та паралімпійського спорту і застосування програмно-цільового управління. На цій основі остаточно сформульовано тему, мету та завдання дослідження, розроблено програму дослідження, визначено адекватні наукові методи, процедури та розроблено інструментарій дослідження.

На другому етапі (2003 – 2004 рр.) аналізу було піддано МТБ олімпійського та паралімпійського спорту як похідний елемент у системі суб'єктно-об'єктних відносин в управлінні, уточнено її поняття, особливості як об'єкта управління, обґрунтовано вимоги та комплекс показників оцінки її стану.

На цьому етапі на основі проведення опитувань керівників баз олімпійської та паралімпійської підготовки, державних управлінців, штатних тренерів збірних команд та аналізу МТБ України досліджено стан, основні проблеми функціонування, управління та забезпечення МТБ, сформульовано пріоритетні напрями її розвитку в контексті завдань галузі, які стали основою цільового компонента програми розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту.

У дослідженні взяли участь 111 респондентів, було проаналізовано акти експертизи 74 баз олімпійської та паралімпійської підготовки.

Протягом третього етапу (2004 – 2005 рр.) визначено передумови використання та обґрунтовано концепцію програмно-цільового управління МТБ, розроблено технологію його застосування. Обґрунтовано цільовий компонент програми розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в Україні, який було піддано експертній оцінці. Сформульовано висновки й практичні рекомендації для застосування прикладних матеріалів в практичній роботі центрального органу виконавчої влади спеціальної компетенції, національних федерацій з видів спорту, Укрцентру «Інваспорт», вищих закладів освіти, які готують фахівців з менеджменту та управління в галузі.

У третьому розділі – «МТБ олімпійського та паралімпійського спорту як об'єкт програмно-цільового управління» з позицій системного підходу до управління та твердження, що об'єкт визначає суб'єкт управління, засади його формування та діяльності, аналізується МТБ олімпійського та паралімпійського спорту.

На основі понять вищого рівня узагальнення уточнено економічний зміст, складові компоненти та поняття МТБ. На нашу думку, МТБ олімпійського та паралімпійського спорту можна визначити як складову частину МТБ ФКіС країни, що являє собою мережу спеціалізованих споруд, обладнання, інвентар, майно, метою функціонування якої є створення сприятливих матеріальних умов для

підготовки членів збірних команд країни та резерву до участі у національних і міжнародних змаганнях, зокрема Олімпійських та Паралімпійських іграх.

Виявлено характеристики МТБ олімпійського та паралімпійського спорту як об'єкта управління, до яких віднесено:

- обумовленість характеру розвитку МТБ загальною концепцією та пріоритетами розвитку олімпійського та паралімпійського спорту в країні;
- стратегічна важливість розвитку МТБ для досягнення цілей, які стоять перед олімпійським та паралімпійським спортом країни;
- інформаційна закритість проблеми розвитку МТБ країн-учасників олімпійського та паралімпійського руху, що ускладнює оцінку сучасних стандартів її розвитку;
- пріоритетна роль держави в розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту;
- міжвідомчий характер проблеми розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту;
- необхідність координації управлінських рішень представників державного, громадського і приватного секторів сфери ФКіС з метою забезпечення ефективного розвитку МТБ олімпійського та паралімпійського спорту;
- необхідність здійснення великомасштабних заходів протягом тривалого часу із залученням значних ресурсів.

У процесі дослідження встановлено, що організаційною формою МТБ є база олімпійської та паралімпійської підготовки (база), що реалізує мету функціонування МТБ шляхом здійснення господарської діяльності та на яку безпосередньо спрямовується управлінський вплив. Визначено, що бази при включенні до МТБ мають утворювати не просту їх сукупність, а збалансовану мережу. Так, бази в межах МТБ розподіляються за видами спорту, що їх тут культивують, територіальною приналежністю, організаційно-правовою формою.

Дослідження показують, що з позиції впровадження програмно-цільового управління, зокрема, об'єктивізації процесу надання статусу базі, доцільно визначити такі вимоги:

- загальні вимоги до бази олімпійської та паралімпійської підготовки як юридичної особи, суб'єкта господарювання;
- спеціалізовані вимоги до бази як виробника специфічних послуг, до яких, як показує дослідження, слід віднести вимоги до території, складу споруд бази, технічні вимоги до споруд, вимоги до обладнання та інвентарю, кваліфікації кадрів.

Проведені дослідження свідчать, що 81 % опитаних респондентів – фахівців із державного управління та 75 % керівників баз вважають необхідним застосування комплексу показників для оцінки стану МТБ як об'єкта управління, зазначаючи при цьому доцільність його відображення в натуральних та вартісних показниках. На основі цього сформовано комплекс показників стану МТБ, який дозволяє оцінити кількісні та якісні параметри МТБ, передбачає використання на рівні окремої бази та всієї МТБ, а також оцінку МТБ під кутом зору її відповідності потребам олімпійського та паралімпійського спорту (рис. 1).

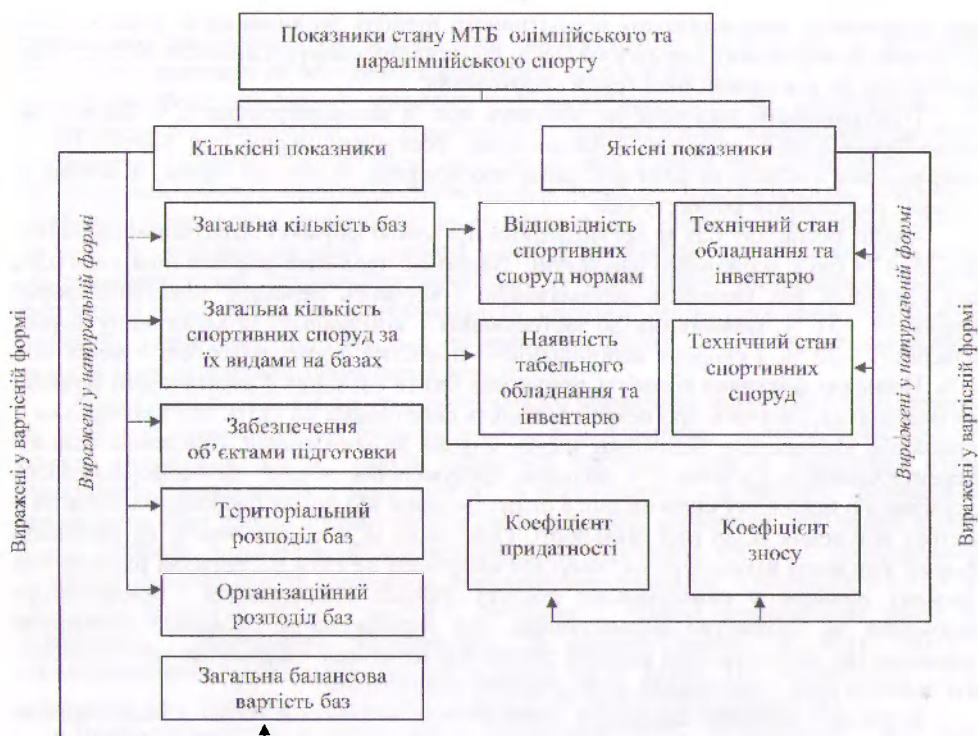


Рис. 1. Показники стану матеріально-технічної бази олімпійського та паралімпійського спорту

Для реалізації можливості проведення оцінки за наведеними показниками нами було розроблено акт експертизи бази. Акт принципово відрізняється від паспорта споруди і доповнює його. В той час як у паспорті зафіксовано технічні характеристики окремих споруд бази та їх комплексу, в акті експертизи наведено їх оцінку.

Проведений аналіз стану МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в Україні за впровадженими актами експертизи, результатами соціологічного опитування фахівців, вибіркового аналізу паспортів баз та відомчої документації, який характеризує її як об'єкт управління, дозволив оцінити рівень розвитку МТБ як більшою мірою недостатній відносно рівня, необхідного для підготовки збірних команд до участі у міжнародних змаганнях.

Аналіз розподілу баз за видами спорту свідчить, що на існуючих в Україні базах функціонують споруди для проведення підготовки спортсменів з усіх визнаних в Україні олімпійських та паралімпійських видів спорту. Водночас існує суттєва диспропорція – кількість баз не відповідає кількості дисциплін з кожного виду спорту, пріоритетності його розвитку в країні. Це дало підстави стверджувати

про доцільність запровадження нормативного підходу до визначення кількості баз на основі затверджених нормативів площ спортивних споруд з кожного виду спорту відповідно до кваліфікаційної групи спортсменів.

Територіальний розподіл баз свідчить про їх сконцентрованість у Львівській, Івано-Франківській областях, Автономній Республіці Крим та Києві. Це є виправданим з огляду на фактори: кліматогеографічні та погодні умови, можливості міських рад сприяти розвитку баз.

Аналіз розподілу баз за організаційно-правовою формою дозволив встановити, що 28 із 74 баз є державною власністю. Водночас проведені дослідження показали, що керівники баз вважають оптимальною і віддають перевагу державній формі власності – 31 %, можливими до застосування – комунальну та колективну форми власності – 22 %, і скоріше недоцільною – приватну форму власності – менш ніж 1 %. Незначна фактична кількість приватних баз та визнання її керівниками скоріше як недоцільну, свідчить про незацікавленість спортивних об'єктів, що знаходяться у приватній власності, у підготовці членів збірних команд країни. Причиною цього є нерентабельність діяльності з надання тренувальних послуг та несформованість державного механізму економічного стимулювання власників спортивних об'єктів з метою залучення їх до цієї діяльності. Орієнтація ж, в першу чергу, на державну форму власності наголошує на тому, що спортивні об'єкти зі статусом баз зайняли пасивну позицію у самостійному пошуку джерел фінансування і орієнтуються виключно на бюджетне фінансування, що породжено відповідною політикою держави. Цю ситуацію слід визнати такою, що негативно впливає на якість послуг, які надають бази і, відповідно, на підготовку спортсменів.

В умовах ринкової економіки перевага має надаватися базам з недержавною формою власності. У державній власності може функціонувати не більше 30 % баз з метою впливу на ринкову ситуацію шляхом формування державної цінової політики, гарантування високої якості послуг тощо. Важливим в Україні сьогодні є формування державної політики, яка була б спрямована на підтримку баз різних форм власності, породжувала здорову конкуренцію між ними та сприяла подоланню пасивності та споживацького ставлення до держави.

Результати дослідження показали, що основна проблема криється в якісному стані МТБ олімпійського та паролімпійського спорту. Стосовно спортивних споруд, основною проблемою є їхній технічний стан, через те, що переважна їх кількість зазнала суттєвого фізичного і морального зносу; стосовно обладнання, головною проблемою є його недостатня наявність відповідно до існуючих за видами спорту норм, особливо контрольно-вимірювальних, суддівських та інформаційних засобів.

Це підтверджують і результати опитування фахівців. Основними перевагами, які як штатні тренери, так і самі керівники баз вбачають у зарубіжних об'єктах, є новітнє обладнання та інвентар (5 балів із 5), розміри та технічний стан споруд (5 балів із 5). Загалом, штатними тренерами збірних команд конкурентоспроможність вітчизняних баз на світовому рівні оцінено як низьку.

У четвертому розділі – «Застосування програмно-цільового управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту в Україні» визначено передумови впровадження програмно-цільового управління, обґрунтовано шляхи вдосконалення

державного управління на основі його застосування, технологію та цільовий компонент програми як основного інструмента його реалізації.

У процесі дослідження виявлено три групи критеріїв, які наголошують на доцільності та обумовлюють ефективність впровадження програмно-цільового управління: 1) рівень адекватності МТБ як об'єкта управління доцільності його застосування, обумовлений характеристиками МТБ; 2) неефективність існуючого механізму державного управління через суперечність формування управлінського впливу, неузгодженість управлінських рішень, що породжується відсутністю чітко сформульованих цілей, стратегії та механізму їх досягнення. Індикатором цього є фактичний стан МТБ; 3) підготовленість системи до застосування програмно-цільового управління, що базується на правових, соціально-політичних, соціально-економічних та психологічних передумовах.

Розроблена концепція програмно-цільового управління базується на визначенні як найбільш ефективної для України моделі, в якій державі, в особі центрального органу виконавчої влади галузі, надається провідна роль в управлінні МТБ. Доцільність такого підходу відмітили 63 % респондентів – фахівців із державного управління. При цьому з урахуванням умов ринкової економіки, існування різних форм власності, коли роль суб'єктів управління відіграють всі носії господарських інтересів, держава має не одноосібно керувати цим процесом, а розробляти загальну стратегію розвитку МТБ у вигляді програми з чітким визначенням цілей та становити економічні, організаційні та правові умови, за яких суб'єкти господарювання орієнтуються на досягнення таких цілей. Це підтвердили 75 % респондентів – фахівців з державного управління та 66 % керівників баз.

Визначено сутність державного управління МТБ, встановлено, що воно реалізується шляхом правового, адміністративного, економічного регулювання, визначено проблеми його реалізації, які полягають:

- щодо правового регулювання – у некомплектності законодавчої бази; непідкріпленості правових положень, визначених в одних актах іншими; зниженні ефекту від реалізації у зв'язку з протиріччями; низькому рівні виконання;
- щодо адміністративного регулювання – у недоопрацюванні у напрямках норм будівництва, експлуатації та оснащення баз, проектів суміщення споруд для здорових спортсменів та спортсменів різних нозологічних груп;
- щодо економічного регулювання – у відсутності загальної концепції, неможливості реалізації та невідпрацьованості перспективних (що вдало використовуються зарубіжними країнами) напрямів економічної політики; наявності значної кількості недоліків у бюджетному фінансуванні (відсутність стратегічного підходу у фінансуванні; необґрунтованість управлінських рішень, що приймаються при прогнозуванні фінансових надходжень, їх перевищення чи зменшення; випадки непідкріпленості рішень, що приймаються, відповідними економічними розрахунками; спрямування коштів на об'єкти, які не містять власних споруд або містять споруди, що не використовуються у процесі підготовки спортсменів; надмірний вплив зовнішніх факторів на рішення, що приймаються; недосконалість механізму фінансування баз із бюджетів через відсутність налагоджених договірних

стосунків; відсутність контролю за ефективним використанням бюджетних коштів); недоопрацьованні структури джерел залучення коштів на розвиток МТБ.

У дослідженні обґрунтовано цілі, які спрямовані на вирішення зазначених проблем державного управління, що знайшли своє відображення в розробленому нами цільовому компоненті програми.

Встановлено, що застосування програмно-цільового управління дозволить вдосконалити державне управління МТБ шляхом: а) інтеграції діяльності та ресурсів усіх суб'єктів управління олімпійською та паролімпійською підготовкою, узгодження їхніх економічних інтересів; б) диференціації управлінського впливу на рівні об'єкта на основі визначення пріоритетів його розвитку за двома векторами: напрямками діяльності, які є змінними і залежать від фактичного та бажаного рівнів розвитку МТБ, концепції управління нею; пріоритетністю баз (рис.2).

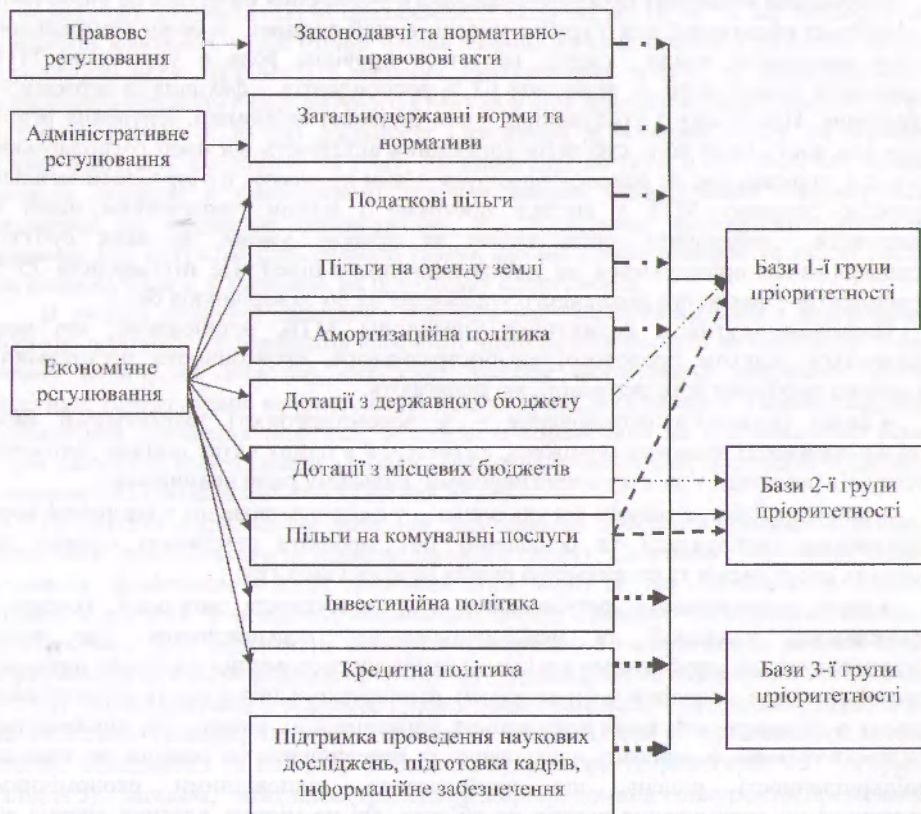


Рис. 2. Диференціація управлінського впливу на функціонування баз різних груп пріоритетності:

- — — — —> до всіх баз однаковою мірою; — - - - -> до окремої групи баз;
- - - - -> до кількох груп баз;> до всіх баз із урахуванням пріоритетності

У розділі обгрунтовано технологію застосування програмно-цільового управління МТБ, яка складається з 7 етапів: підготовчий; цільовий; планування; організаційний; розробки програми; етап практичної реалізації програми, регулювання та стимулювання; підсумковий. Головну увагу в дослідженні було зосереджено на цільовому етапі як визначальному в процесі програмно-цільового управління, а саме, підході до визначення пріоритетності цілей управління.

За результатами дослідження було встановлено, що пріоритетність баз доцільно визначати на основі можливості отримання максимального ефекту від наданої підтримки у використанні бази в певному олімпійському циклі, тобто соціального результату. У табл. 1 наведено критерії пріоритетності баз з коефіцієнтами їх вагомості, визначеними експертами.

Таблиця 1

Критерії пріоритетності баз олімпійської та паролімпійської підготовки

Критерій	Кількість балів (із 35 балів)	Коеф. вагомості
Стан бази (відповідність нормам та технічний стан основних споруд, споруд для глядачів та додаткових споруд, наявність обладнання та інвентарю відповідно до норм, їх технічний стан)	13	0,09
Наявність важливих для підготовки спортсменів кліматогеографічних та погодних умов	10	0,07
Комплексність бази щодо кількості видів спорту, що культивуються	26	0,18
Комплексність додаткових послуг, що надає база	29	0,20
Коефіцієнт придатності бази для експлуатації в процесі діяльності	36	0,24
Ринковий попит на послуги бази, відображений в обсязі використання бази у процесі підготовки членів збірних команд та резерву	33	0,22

Встановлено, що до баз 1-ї групи пріоритетності належить 14 об'єктів, до баз 2-ї – 43 об'єкта, 3-ї – 17 об'єктів, а саме, найбільш пріоритетними базами в Україні, за результатами дослідження, визначено Олімпійський навчально-спортивний центр "Спартак", м.Алушта; Національний центр паролімпійської підготовки і реабілітації інвалідів, м.Євпаторія; Яхт-клуб "Юг", м.Севастополь; Державний олімпійський навчально-спортивний центр, м.Київ; Національний університет фізичного виховання і спорту України, м.Київ; Плавальний басейн Центрального спортивного клубу Збройних Сил, м.Київ; Комплекс спортивних споруд "Метеор", м.Дніпропетровськ; Регіональний спортивний комплекс „Олімпійський”, м.Донецьк; Спортивний комплекс Донецького вищого училища олімпійського резерву ім. С. Бубки, м.Донецьк; Навчально-спортивна база "Тисовець", м.Сколе; Навчально-спортивна база "Динамо", смт.Славське Сколівського району; Універсальний легкоатлетичний манеж – центр олімпійської підготовки Української академії

банківської справи, м.Суми; Олімпійський навчально-спортивний центр "Акваарена", м.Харків; Дорожній фізкультурно-спортивний клуб "Локомотив" статутного територіально-галузевого об'єднання "Південна залізниця", м.Харків.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати цільовий компонент програми розвитку МТБ олімпійського та паролімпійського спорту. Він являє собою систему цілей і включає головну мету; основні цілі, що їх визначено на основі аналізу фактичного стану МТБ; управлінські цілі – на основі виявлення проблем формування механізму державного управління; цілі забезпечення – на основі встановлення проблем діяльності з забезпечення розвитку МТБ. Головною метою, на нашу думку, слід назвати приведення МТБ у відповідність до вимог підготовки спортсменів в олімпійському та паролімпійському спорті. На першому рівні дерева цілей визначено 10 цілей, на другому, шляхом їх розукрупнення, – 49 підцілей.

У п'ятому розділі – «Обговорення результатів дослідження» охарактеризовано повноту вирішення завдань дослідження, зазначено, що в дисертаційній роботі отримано три групи даних: підтвердуючі, доповнюючі та абсолютно нові. Підтверджено теоретичні положення про необхідність та ефективність державного управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту на основі програмно-цільового управління. Доповнено і уточнено поняття, характеристики МТБ як об'єкта управління, підходи до оцінки МТБ, технологію застосування програмно-цільового управління у напрямі її використання до МТБ. Концепція програмно-цільового управління, критерії визначення пріоритетності баз, вимоги до баз олімпійської та паролімпійської підготовки є новими фактами.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз теоретичного доробку, присвяченого проблемам застосування програмно-цільового управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту, свідчить про його невідповідність реальним потребам практики. Нечисленні дослідження, головним чином, акцентують увагу на актуальності застосування методів програмно-цільового управління у сфері фізичної культури і спорту. Практичні аспекти таких досліджень обмежуються обґрунтуванням методик застосування програмно-цільового управління у процесі формування регіональних або галузевих програм розвитку ФКіС, в основу яких покладено нормативні показники кількості фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд. Дисертаційне дослідження заповнило цю прогалину у спортивній науці, заклало теоретичне підґрунтя впровадження програмно-цільового управління в механізм державного управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту, що дозволить істотно підвищити ефективність управлінських рішень.

2. Узагальнення практичного досвіду дозволило дійти висновку, що застосування програмно-цільового управління у сфері фізичної культури і спорту переважає в тих країнах, де законодавчо визначено механізм активного управлінського впливу держави на економічні процеси цієї сфери суспільного життя. При цьому процес управління обумовлюється факторами культурно-історичного, політичного і соціально-економічного характеру й набуває ряд особливостей, які полягають у формуванні відповідних організаційних структур

управління, формах виконання програм розвитку МТБ, цілях, ресурсному забезпеченні програм.

3. МТБ олімпійського та паралімпійського спорту є специфічним об'єктом управління. Вона є частиною МТБ ФКіС країни і становить мережу спеціалізованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд, обладнання та інвентар, інше майно, метою функціонування якої є створення сприятливих матеріальних умов для підготовки членів збірних команд країни та резерву до участі у національних і міжнародних змаганнях, Олімпійських та Паралімпійських іграх. Організаційною формою МТБ олімпійського та паралімпійського спорту є база олімпійської та паралімпійської підготовки, що реалізує мету функціонування МТБ шляхом ведення господарської діяльності.

Дослідження показують, що з позиції впровадження програмно-цільового управління доцільно визначити дві групи вимог до бази олімпійської та паралімпійської підготовки: 1) загальні вимоги до бази як юридичної особи, суб'єкта господарювання; 2) спеціалізовані вимоги до бази як виробника специфічних послуг. Ефективність управлінського впливу, насамперед, залежить від повноти виконання другої групи вимог (до території; складу споруд бази; технічних вимог до споруд; вимог до обладнання та інвентарю; кваліфікації кадрів), оскільки це забезпечує високу якість послуг і комфортні умови для споживачів. На основі визначених вимог розроблено і впроваджено в діяльність Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту (нині – Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту) «Типове положення про базу олімпійської та паралімпійської підготовки». Основні його положення були затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 30 від 18 січня 2006 р. «Про затвердження Порядку надання закладу фізичної культури і спорту статусу бази олімпійської та паралімпійської підготовки і переліку закладів, яким надано такий статус».

4. Реалізація принципів програмно-цільового управління потребує постійного відслідковування фактичного стану МТБ олімпійського та паралімпійського спорту з метою його подальшої корекції. З огляду на це в роботі обґрунтовується доцільність застосування комплексу показників стану МТБ, що підтвердили 81 % опитаних респондентів – фахівців із державного управління та 75 % керівників баз. Він дозволяє фіксувати зміни з урахуванням необхідності: 1) приведення загальної кількості баз олімпійської та паралімпійської підготовки у відповідність до потреб розвитку олімпійського та паралімпійського спорту; 2) формування збалансованої мережі баз в рамках МТБ; 3) вдосконалення якісного стану МТБ. Застосування такого комплексу показників має закласти підвалини ефективного зворотного зв'язку між об'єктом і суб'єктом управління, що надасть змогу постійно підтримувати кількісні та якісні параметри МТБ на рівні, визначеному цільовим компонентом системи управління.

5. Застосування методів соціологічного опитування фахівців та аналізу фактичного стану, який було проведено на основі розроблених нами актів експертизи бази, дозволило визначити особливості МТБ олімпійського та паралімпійського спорту в Україні, які характеризують її як об'єкт управління. Головними користувачами баз олімпійської та паралімпійської підготовки –

тренерами збірних команд з видів спорту – оцінено рівень розвитку МТБ як більшою мірою недостатній (45 %) відносно рівня, необхідного для ефективної підготовки збірних до участі у міжнародних змаганнях. Це обумовлює низьку конкурентоспроможність баз на світовому ринку спортивно-тренувальних послуг. Аналізуючи стан МТБ в Україні, слід наголосити, що головна проблема не в кількості баз (їх в цілому достатньо) та їх розподілі в мережі, а в якісному стані. Фахівцями визначено головні переваги баз зарубіжних країн: наявність новітнього обладнання, інвентарю (5 з 5-ти балів) та розміри й технічний стан споруд (5 з 5-ти балів), про що свідчить і аналіз її фактичного стану. Аналіз змісту державного управління у сфері фізичної культури і спорту в Україні свідчить про відсутність сьогоднішніх компонентів, завдяки яким можна було б у найближчій перспективі досягти якісних зрушень у стані МТБ олімпійського та паролімпійського спорту.

6. Дослідження свідчать про те, що впровадження програмно-цільового управління дозволить вдосконалити державне управління МТБ олімпійського та паролімпійського спорту в Україні шляхом: а) інтеграції діяльності та ресурсів усіх суб'єктів управління олімпійською та паролімпійською підготовкою, узгодження їхніх економічних інтересів; б) диференціації управлінського впливу на об'єкт управління на основі визначення пріоритетів його розвитку за двома векторами: напрямками діяльності, які є змінними і залежать від фактичного та бажаного рівнів розвитку МТБ, концепції управління нею; пріоритетністю баз з огляду на можливість отримання максимального ефекту від наданої підтримки у використанні бази для підготовки спортсменів.

7. Технологію застосування програмно-цільового управління МТБ доцільно представити як послідовну реалізацію семи етапів: підготовчий; цільовий; планування; організаційний; етап розробки програми; практичної реалізації програми, регулювання та стимулювання; підсумковий. Визначальним у цій послідовності є цільовий етап. Його розгляд дозволив нам обґрунтувати підхід до визначення пріоритетності цілей управління. За результатами дослідження було встановлено, що пріоритетність баз доцільно визначати на основі можливості отримання максимального ефекту від наданої підтримки у використанні бази в певному олімпійському циклі, тобто соціального результату. В основу покладено критерії пріоритетності баз з коефіцієнтами їх вагомості, визначеними експертами: 1) стан бази (0,09); 2) наявність важливих для підготовки спортсменів кліматогеографічних та погодних умов (0,07); 3) комплексність бази щодо кількості видів спорту, що культивуються (0,18); 4) комплексність додаткових послуг, що надає база (0,20); 5) коефіцієнт придатності бази для експлуатації в процесі діяльності (0,24); 6) ринковий попит на послуги бази, відображений в обсязі використання бази в процесі підготовки членів збірних команд та резерву (0,22).

8. Проведені дослідження дозволили дійти висновку, що інструментом реалізації запропонованої концепції програмно-цільового управління є державна програма розвитку МТБ олімпійського та паролімпійського спорту, яку доцільно розробляти і реалізовувати як складову частину програми розвитку МТБ ФКіС. Розробка програми базується на визначенні системи цілей, в яку відповідно до загальнотеоретичних положень увійшли основні, управлінські та цілі забезпечення.

За оцінкою респондентів, визначена у роботі система цілей є зорієнтованою на головну мету (5 балів із 5-ти); логічно узгодженою (4,57 бала із 5-ти); збалансованою (4,71 бала із 5-ти); комплексною щодо розв'язання проблем власне розвитку МТБ (4,57 бала із 5-ти); комплексною з формування керуючих впливів та забезпечення (4,29 бала із 5-ти).

9. Головною відмінністю запропонованої в роботі концепції програмно-цільового управління МТБ є її комплексний характер, що базується на розгляді системи управління з позиції суб'єктно-об'єктних відносин, аналізі суб'єкта та об'єкта управління, взаємодії між ними у вигляді управлінського впливу та зворотного зв'язку у вигляді потоку інформації про зміну об'єкта. Запропонована концепція визначає місце програмно-цільового управління в системі управління, його взаємодію з іншими інструментами управління, яка проявляється у наданні процесу управління інтеграційного характеру. Ця концепція базується на позиціях сучасної економічної теорії, враховує зарубіжний досвід, відповідає існуючій системі організації економіки України і містить конкретні шляхи впровадження в практичну життєдіяльність.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з науковим обґрунтуванням концепції розвитку МТБ України відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку олімпійського та паралімпійського спорту, дослідженням проблем підвищення економічної ефективності використання МТБ.

Список робіт, опублікованих за темою дисертації:

1. Довгенько Ю.І. Матеріально-технічна база олімпійського спорту як об'єкт державного управління // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 1. – С. 139 – 141.
2. Довгенько Ю.І. Матеріально-технічна база як фактор розвитку олімпійського та паралімпійського спорту // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. – Л.: НВФ «Українські технології», 2004. – Т. 4. – С.131 – 135.
3. Довгенько Ю.І. Показники стану матеріально-технічної бази олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту в системі управління її розвитком // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. – Л.: НВФ «Українські технології», 2005. – Т. 3. – С. 318 – 323.
4. Довгенько Ю.І. Обґрунтування поняття „матеріально-технічна база олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту” як проблема спортивної науки // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту: Зб. наук. праць. – К.: ДНДІФКС, 2004. – № 4. – С. 19 – 24.
5. Довгенько Ю.І. Передумови застосування програмно-цільового методу в державному управлінні матеріально-технічною базою олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського спорту // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. – Харків: ХДАДМ, 2005. – № 13. – С.3 – 10.

6. Мічуда Ю.П., Довгенько Ю.І. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паролімпійського спорту в Україні: питання теорії // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 91 – 95.

7. Довгенько Ю.І. Государственное управление развитием материально-технической базы физической культуры и спорта в Украине // Материалы конф. VII Международный научный конгресс «Современный олимпийский спорт и спорт для всех». – Т. 2. – М.: СпортАкадемПресс, 2003. – С.305 – 306.

8. Довгенько Ю.І. Нормативно-правовое обеспечение развития материально-технической базы олимпийского и паралимпийского спорта в Украине // Материалы конф. VIII Международный научный конгресс «Современный олимпийский спорт и спорт для всех». – Т. 1. – Алматы, 2004. – С.91 – 93.

АНОТАЦІЇ

Довгенько Ю.І. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паролімпійського спорту в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2006.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних та практичних аспектів програмно-цільового управління матеріально-технічною базою олімпійського та паролімпійського спорту в Україні.

Уточнено поняття та склад МТБ, організаційною формою її функціонування визначено базу олімпійської та паролімпійської підготовки, обґрунтовано вимоги до неї. Сформовано комплекс показників стану МТБ.

За результатами проведених досліджень виявлено передумови впровадження та обґрунтовано концепцію програмно-цільового управління. Обґрунтовано шляхи вдосконалення державного управління на основі його застосування, які полягають у: а) інтеграції діяльності та ресурсів усіх суб'єктів управління, узгодження їхніх економічних інтересів; б) диференціації управлінського впливу на об'єкт управління на основі визначення пріоритетів його розвитку за двома векторами: напрями діяльності та пріоритетність баз олімпійської та паролімпійської підготовки.

Обґрунтовано технологію застосування програмно-цільового управління та цільовий компонент програми розвитку МТБ олімпійського та паролімпійського спорту в Україні, який полягає у системі основних – визначених на основі аналізу фактичного стану МТБ, управлінських та цілей забезпечення. Систему цілей, за результатами експертної оцінки, визначено як зорієнтовану на головну мету, логічно узгоджену, збалансовану, комплексну.

Основні результати роботи впроваджено в діяльність центрального органу виконавчої влади спеціальної компетенції.

Ключові слова: програмно-цільове управління, механізм державного управління, матеріально-технічна база олімпійського та паролімпійського спорту, програма.

Довгенько Ю.И. Программно-целевое управление материально-технической базой олимпийского и паралимпийского спорта в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01 – Олимпийский и профессиональный спорт. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2006.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических и практических аспектов программно-целевого управления материально-технической базой олимпийского и паралимпийского спорта в Украине.

Уточнены понятия и состав МТБ, организационной формой ее функционирования определена база олимпийской и паралимпийской подготовки, обоснованы требования к ней.

Сформирован комплекс показателей состояния МТБ, который позволяет оценить ее количественные и качественные параметры; предполагает использование на уровне отдельной базы и всей МТБ; дает возможность осуществить оценку МТБ с точки зрения ее соответствия потребностям олимпийского и паралимпийского спорта. Предложенный комплекс позволяет осуществлять обратную связь в процессе управления.

По результатам проведенных исследований выявлены предпосылки внедрения и обоснована концепция программно-целевого управления. Концепция программно-целевого управления базировалась на определении как наиболее эффективной для Украины модели, в которой государству, в лице центрального органа исполнительной власти отрасли, предоставляется ведущая роль в управлении МТБ. Это отметили 63 % респондентов – специалистов государственного управления. При этом, с учетом условий рыночной экономики, существования различных форм собственности, когда роль субъектов управления исполняют все носители хозяйственных интересов, государство должно не единолично руководить этим процессом, а разрабатывать общую стратегию развития МТБ в виде программ и создавать экономические, организационные и правовые условия, при которых субъекты хозяйствования ориентируются на их выполнение. Это подтвердили 75 % респондентов – специалистов государственного управления и 66 % руководителей баз.

Обоснованы пути совершенствования государственного управления на основе использования программно-целевого управления, которые заключаются в: а) интеграции деятельности и ресурсов всех субъектов управления, согласования их экономических интересов; б) дифференциации управленческого воздействия на объект управления на основе определения приоритетов его развития по двум векторам, а именно, направлениям деятельности и приоритетности баз олимпийской и паралимпийской подготовки.

Обоснована технология использования программно-целевого управления. Она включает семь этапов: подготовительный – целевой – планирование; организационный; этап разработки программы; практический – реализации программы, регулирования и стимулирования деятельности на уровне

ЦІФРОВА
БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
інституту фізичної
культури

использования программно-целевого управления по территориальному и отраслевому признакам, что позволяет согласовать цели, определяемые в программах. Особое внимание в процессе исследования было сконцентрировано на целевом этапе как определяющем в процессе программно-целевого управления, а именно, подходе к определению приоритетности целей управления. По результатам исследования было установлено, что приоритетность баз целесообразно определять на основе возможности получения максимального эффекта от предоставленной поддержки в использовании базы в определенном олимпийском цикле, то есть социального результата. В основу этого были положены критерии: состояние базы; наличие важных для подготовки спортсменов климатогеографических и погодных условий; комплексность базы относительно количества видов спорта, которые культивируются; комплексность дополнительных услуг, которые предоставляет база; коэффициент пригодности базы для эксплуатации; рыночный спрос на услуги базы.

Обоснован целевой компонент программы развития МТБ олимпийского и паралимпийского спорта в Украине, который представляет собой систему основных – определенных на основе анализа фактического состояния МТБ, управленческих и целей обеспечения – выявления проблем формирования управляющего и обеспечивающего воздействия. Система целей, по результатам экспертной оценки, определена как ориентированная на главную цель, логично согласованная, сбалансированная, комплексная.

Основные результаты работы внедрено в дельность центрального органа исполнительной власти специальной компетенции отрасли.

Ключевые слова: программно-целевое управление, механизм государственного управления, материально-техническая база олимпийского и паралимпийского спорта, программа.

Dovgenko J. Program-target management of material-technical base of Olympic and Paralympic sports in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for obtaining Candidate's degree in Physical Education and Sports in speciality 24.00.01 – Olympic and professional sports. – National University of Physical education and sports of Ukraine, Kyiv, 2006.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical and practical aspects of program-target management of material-technical base of Olympic and Paralympic sports in Ukraine.

Concepts and structure of material-technical base are specified; as organizational form of its functioning is determined base of Olympic and Paralympic preparations. Requirements to it are proved. The parameters' complex of condition of material-technical base is formed.

With the help of results of research preconditions of introduction of program-target management are revealed. The concept of a program-target management is proved. Ways of improvement of the state's management on the basis of program-target management's use is proved. They consist of: a) integration of activity and resources of all subjects of management, the coordination of their economic interests; b) differentiations of managing

influence on management's object by definition of priority of its development on two vectors: directions of activity and priority of bases of Olympic and Paralympic preparations.

The technology of program-target management's use and the target component of the program of material-technical base of Olympic and Paralympic sports' development in Ukraine are proved. The program is based on the system of the basic, administrative and providing purposes. With the help of an expert estimation the system of purposes is determined as main aim-oriented, logically coordinated, balanced, complex.

The basic results of work are introduced in practice of the central enforcement authority of the special competence in sphere of Physical Education and Sports.

Key words: the program-target management, the mechanism of the state's management, the material-technical base of Olympic and Paralympic sports, the program.